

Sygn. akt VIII U 1935/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 lipca 2018 roku.

Sąd Okręgowy w Lublinie VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie: Przewodniczący – Sędzia S.O. Zofia Kubalska

Protokolant – sekretarz sądowy Ewelina Parol

po rozpoznaniu w dniu 24 lipca 2018 roku w Lublinie

sprawy J. D.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o prawo do renty rodzinnej

na skutek odwołania J. D.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

z dnia 3 lipca 2017 roku znak (...)

I. oddala odwołanie;

II. przyznaje od Skarbu Państwa (kasa Sądu Okręgowego w Lublinie) radcy prawnemu B. K. wynagrodzenie w kwocie 90 (dziewięćdziesiąt) złotych tytułem pomocy prawnej udzielonej z urzędu powiększoną o należny podatek od towarów i usług.

Sygn. akt VIII U 1935/17

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. decyzją z dnia 3 lipca 2017 roku odmówił J. D. prawa do renty rodzinnej po zmarłym mężu Z. A.. W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, że w dniu śmierci pomiędzy małżonkami nie istniała wspólność małżeńska ze względu na separację orzeczoną prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 9 kwietnia 2013 roku (decyzja k 36 t. I akt ZUS).

Wnioskodawczyni złożyła odwołanie od powyższej decyzji, wnosząc o jej zmianę poprzez przyznanie jej prawa do renty rodzinnej. W uzasadnieniu powoływała się na swój ciężki stan zdrowia oraz niewielkie dochody w postaci renty z tytułu niezdolności do pracy. W dalszej kolejności argumentowała, że zmarły mąż przekazywał jej pieniądze na opłatę rachunków oraz bieżące wydatki. Wskazała, że pomimo orzeczonej separacji relacje między nimi nie uległy zmianie. Wspólnie zamieszkiwali i prowadzili gospodarstwo domowe, posiadając wspólny rachunek bankowy. Dodatkowo mąż regularnie dokonywał wypłat z własnego rachunku, które przeznaczał na wspólne wydatki (odwołanie k. 2 a.s.).

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie argumentując, że orzeczenie sądowe o separacji wyklucza prawo do renty rodzinnej (odpowiedź na odwołanie k. 3 a.s.).

Sąd Okręgowy w Lublinie ustalił, co następuje:

J. D., urodzona dnia (...), w dniu 30 maja 2017 roku złożyła wniosek o rentę rodzinną po zmarłym w dniu (...) roku mężu Z. A. (wniosek k. 1-5 t. I akt ZUS).

Decyzją z dnia 3 lipca 2017 roku organ rentowy odmówił wnioskodawczyni prawa do renty rodzinnej (decyzja k. 36 t. I akt ZUS).

J. D. zawarła ze Z. A. związek małżeński w dniu (...) roku (odpis aktu małżeństwa k. 9 t. I akt ZUS).

Postanowieniem z dnia 9 kwietnia 2013 roku Sąd Okręgowy w Lublinie, w sprawie III Ns 7/13, orzekł separację na zgodny wniosek stron małżeństwa J. D. i Z. A. (postanowienie k. 34 t. I akt ZUS).

W trakcie trwania separacji Z. A. mieszkał wraz z wnioskodawczynią w mieszkaniu przy ul. (...) w L., gdzie wspólnie prowadzili gospodarstwo domowe. Na wspólne utrzymanie przeznaczane były dochody uzyskiwane zarówno przez wnioskodawczynię, jak i przez jej męża. Z racji złego stanu zdrowia wnioskodawczyni Z. A. dokonywał codziennych zakupów, a w przypadku zaostrenia choroby sprawował nad nią opiekę. Mąż wnioskodawczyni od dnia 24 października 2004 roku pobierał emeryturę (częściowo zeznania wnioskodawczyni k. 44v, 47v a.s.; zeznania E. J. k. 45 a.s.; zeznania A. M. k. 45v-46 a.s.; zeznania U. S. k. 46 a.s.; decyzja k. 23 t. III akt ZUS).

Ponadto Z. A. towarzyszył wnioskodawczyni w części spotkań w Klubie (...). Klub jest ośrodkiem wsparcia, do którego uczęszczała wnioskodawczyni (zeznania M. S. k. 46 a.s.; zeznania J. R. k. 46v-47 a.s.; zaświadczenie k. 28 a.s.).

Wnioskodawczyni nie występowała z pozwem przeciwko mężowi o ustalenie alimentów. Nie uregulowała również tej kwestii w drodze umowy (częściowo zeznania wnioskodawczyni k. 44v, 47v a.s.).

Z. A. zmarł w dniu (...) roku (odpis aktu zgonu k. 37 t. III akt ZUS).

Stan faktyczny w sprawie został ustalony na podstawie dowodów ze wskazanych dokumentów, jak również w oparciu o zeznania świadków i częściowo zeznania wnioskodawczyni.

Z analizy dowodów w postaci zeznań świadków wynika, że nie mieli oni szczegółowej wiedzy na temat relacji panujących pomiędzy wnioskodawczynią, a jej mężem. Sąsiedzi i znajomi wnioskodawczyni E. J., A. M. oraz U. S. wskazywali, że J. D. zamieszkiwała ze swoim mężem i prowadzili wspólne gospodarstwo domowe, pomimo orzeczonej separacji. Te okoliczności stwierdzali na podstawie obserwacji. Wiedza U. S., która pracowała jako dozorczyńni w bloku przy ul. (...) w L., ograniczała się do sporadycznych spotkań Z. A. w budynku. W bliższych relacjach z wnioskodawczynią i jej mężem pozostawali E. J. oraz A. M., jednak ich zeznania opisywały jedynie relacje towarzyskie pomiędzy małżonkami. Wskazywali co prawda, że Z. A. robił zakupy i za nie płacił, lecz bez bliższego sprecyzowania i rozgraniczenia, czy wynikało to z alimentacji, czy też z powodu wspólnego zamieszkiwania małżonków. Świadek A. M. stwierdził przy tym, że nie wie kto finansował bieżące zakupy (k. 46 a.s.).

Podobnie Sąd ocenił zeznania M. S. oraz J. R., którzy znali wnioskodawczynię jedynie z uwagi na uczęszczanie do Klubu (...). Nie mieli jednak wiedzy odnośnie przekazywania wyznaczonej, konkretnej sumy pieniędzy przez Z. A. na rzecz wnioskodawczyni.

Podsumowując Sąd uznał, że świadkowie nie mieli wiedzy na temat wyraźnego rozgraniczenia w utrzymaniu gospodarstwa domowego. Nie przyznali, że Z. A. alimentował J. D., tj. przekazywał pieniądze z wyraźnym przeznaczeniem na jej utrzymanie. Z zeznań wynika jedynie, że zmarły mąż wspólnie z wnioskodawczynią utrzymywał mieszkanie. Partycypował w kosztach życia codziennego, co jednak wynikało ze wspólnego zamieszkiwania z żoną, a nie z ustaleń pomiędzy małżonkami odnośnie alimentowania wnioskodawczyni.

Pozostałe okoliczności wskazywane przez świadków nie mają wpływu na rozstrzygnięcie sprawy.

W świetle powyższego Sąd uznał zeznania wnioskodawczyni J. D. za wiarygodne jedynie w zakresie, w którym dotyczą wspólnego zamieszkiwania z mężem oraz wzajemnego dokładania się do utrzymania gospodarstwa domowego. Brak

jest natomiast potwierdzenia okoliczności związanych z przyczyną wystąpienia o separację, w szczególności w świetle przesłanek orzeczenia separacji zawartych w art. 61¹ § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Istnienie długu, czy też groźba postępowania egzekucyjnego skierowanego wobec majątku wspólnego małżonków nie może być wyłączną przyczyną takiego orzeczenia. Stąd też zeznania wnioskodawczynie w tym zakresie nie są wiarygodne.

Na podstawie zeznań nie można również potwierdzić, że mąż wnioskodawczynie wypłacał pieniądze z konta, które następnie przeznaczał na jej utrzymanie (k. 44v a.s.). Z całokształtu dowodów, w tym zeznań świadków, wynika, że Z. A. partycypował w kosztach utrzymania, jednak było to związane ze wspólnym zamieszkiwaniem, a nie ustaloną alimentacją. Wnioskodawczynie przyznała z resztą, że wiedząc o skutkach separacji poprosiłaby o alimenty (k. 44 a.s.). Sugeruje to, że w rzeczywistości mąż jej nie alimentował.

Dowody z dokumentów zostały obdarzone wiarą przez Sąd. Nie miały jednak znaczenia dla ostatecznego rozstrzygnięcia. Dołączone zdjęcia nie są wystarczającym dowodem, a ponadto wnioskodawczynie przyznała, że pochodzą z okresu sprzed separacji (k. 44 a.s.). Posiadanie wspólnego konta bankowego, potwierdzone zaświadczeniem z dnia 29 marca 2018 roku, również nie wskazuje na osobne alimentowanie J. D. przez męża. Podobnie jak dowody wypłaty z konta dokonane przez Z. A., które świadczą jedynie o podjęciu środków, bez wskazania ich przeznaczenia.

Sąd Okręgowy w Lublinie rozważył, co następuje:

Odwołanie nie jest zasadne i podlega oddaleniu.

Zgodnie z art. 65 ust. 1 oraz art. 67 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 887, tekst jedn. ze zm.) rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Do renty rodzinnej uprawniona jest m.in. wdowa.

Przesłanki przyznania prawa do świadczenia dla wdowy określa art. 70 ust. 1 pkt 1 cytowanej ustawy, zgodnie z którym wdowa ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat lub była niezdolna do pracy. Ustęp 3 cytowanego przepisu wskazuje przy tym, że małżonka rozwiedziona lub wdowa, która do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli oprócz spełnienia warunków określonych w ust. 1 lub 2 miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem lub ugodą sądową.

W rozpatrywanym stanie faktycznym organ rentowy odmówił wnioskodawczynie prawa do renty rodzinnej z powodu braku przesłanki z art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej, tj. braku alimentacji ustanowionej na rzecz J. D. oraz braku pozostawania z mężem we wspólności małżeńskiej.

Powyższa przesłanka była przedmiotem wielokrotnej analizy w orzecznictwie sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. Punktem wyjścia dla rozważań jest jednak wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 maja 2014 roku, sygn. akt SK 61/13 (Dz. U. z 2014 r., poz. 683), zgodnie z którym art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej jest niezgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w jakim uprawnienie małżonki rozwiedziona do uzyskania renty rodzinnej uzależnia od wymogu posiadania w dniu śmierci męża prawa do alimentów z jego strony, ustalonych wyłącznie wyrokiem lub ugodą sądową.

W świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego nieuprawnione jest zatem uzależnienie przyznania prawa do renty rodzinnej od uzyskania alimentów jedynie na podstawie wyroku lub ugody sądowej. Oznacza to, że ubezpieczona może dochodzić roszczenia udowadniając, że pomimo braku poświadczenia prawa do alimentów jakimkolwiek dokumentem, taka alimentacja faktycznie miała miejsce. Zgodnie z przyjętą praktyką potwierdzeniem prawa do alimentów może być umowa zawarta pomiędzy małżonkami również w sposób dorozumiany (ustny), o istnieniu której może świadczyć fakt, że alimenty były w rzeczywistości uiszczane przez byłego małżonka do dnia jego śmierci na rzecz

osoby uprawnionej (wyrok SA w Lublinie z dnia 6 marca 2018 r., III AUa 770/17, Lex nr 2464870). Organ renty wyszedł jednak z założenia, że orzeczenie separacji wyklucza możliwość przyznania renty.

Instytucja prawna separacji uregulowana jest w dziale V tytułu I ustawy z dnia 25 lutego 1964 roku kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2017 r., poz. 682, tekst jedn.) Zgodnie z art. 61¹ § 1 kodeksu jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, ażeby sąd orzekł separację. W myśl art. 64⁴ § 1 k.r.o. orzeczenie separacji ma skutki takie jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, chyba że ustawa stanowi inaczej. Różnicą pomiędzy orzeczeniem separacji, a rozwodu jest brak możliwości zawarcia małżeństwa w pierwszym przypadku, o czym stanowi art. 64⁴ § 2 k.r.o. W pozostałym zakresie skutki są jednakowe, w tym również powodują ustanie rozdzielnosci majątkowej (art. 54 § 1 k.r.o.).

W celu orzeczenia separacji należy zatem wykazać istnienie przesłanki zupełnego rozkładu pożycia małżeńskiego. Co więcej, zgodnie z art. 61¹ § 2 k.r.o. sąd nie może orzec separacji mimo zupełnego rozkładu pożycia w sytuacji, gdy byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Z tych względów należy przyjąć, że Sąd Okręgowy w Lublinie, wydając postanowienie z dnia 9 kwietnia 2013 roku, sygn. akt III Ns 7/13, stwierdził okoliczność zupełnego rozkładu pożycia. Niezasadne jest zatem twierdzenie, że wnioskodawczyni wraz z mężem złożyli wniosek o separację jedynie z powodu uniknięcia wspólnej odpowiedzialności za długi. Zadłużenie nie jest bowiem samodzielną przesłanką orzeczenia separacji. Należy więc przyjąć, że orzeczenie z dnia 9 kwietnia 2013 roku potwierdza zerwanie faktycznych więzi małżeńskich, a ponadto zerwanie istotnych więzi formalnoprawnych, które również składają się na pojęcie wspólności małżeńskiej. Konsekwencje separacji, odpowiadające skutkom rozwodu powodują, że na gruncie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych sytuacja prawna małżonki separowanej odpowiada sytuacji osoby rozwiedzionej. Odstąpienie od tej zasady możliwe jest jedynie na mocy wyraźnej regulacji ustawowej, czego nie przewiduje ustawa emerytalna. Tym samym, przy uwzględnieniu skutków wynikających z wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 61/13, orzeczenie sądowe o separacji wyklucza prawo małżonki do renty rodzinnej na podstawie art. 70 ust. 3 ustawy emerytalnej, chyba że miała ona w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony (wyrok SN z dnia 27 lipca 2017 r., II UK 308/16, Legalis nr 1683029; wyrok SA w Gdańsku z dnia 24 października 2012 r., III AUa 256/12, Legalis nr 749273).

Ustanie skutków separacji, a tym samym ponowne nawiązanie więzi formalnoprawnych pomiędzy małżonkami wraz ze wszystkim tego skutkami może mieć miejsce w przypadku złożenia przez małżonków zgodnego wniosku o jej zniesienie (art. 61⁶ § 1 i § 2 k.r.o.). Taka sytuacja nie miała miejsca w niniejszej sprawie, natomiast faktyczne wznowienie pożycia pozostaje bez wpływu na prawo do renty rodzinnej, skoro orzeczona przez sąd separacja nie została zniesiona (wyrok SA w Lublinie z dnia 21 marca 2018 r., III AUa 822/17, Lex nr 2472478).

W toku postępowania J. D. nie udowodniła, aby pomimo orzeczonej separacji jej mąż Z. A. wypełniał wobec niej obowiązek alimentacji. Nie świadczą o tym żadne z przeprowadzonych dowodów. Sąd nie kwestionuje okoliczności, że pomimo orzeczenia separacji wnioskodawczyni mieszkała wspólnie z mężem, co wiązało się z wykonywaniem wspólnych zakupów, czy ponoszeniem kosztów eksploatacyjnych mieszkania. Małżonkowie wznowili pożycie małżeńskie, w związku z czym nawiązali również więzi gospodarcze. Nie zniesli jednak separacji, co w świetle ustawy emerytalnej nakazuje traktować wnioskodawczynię jako małżonkę rozwiedzioną. To z kolei powoduje, że dla przyznania prawa do renty konieczne jest wykazanie spełniania przez Z. A. obowiązku alimentacyjnego wobec niej, czemu wnioskodawczyni nie podołała. Brak jest podstaw do przyjęcia, że zmarły mąż przeznaczał wyodrębnioną, określoną kwotę na jej utrzymanie, która nie wynikałaby ze wspólnego prowadzenia gospodarstwa domowego. Tym bardziej, że wnioskodawczyni posiadała w tym czasie własne źródło dochodów.

W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że zaskarżona decyzja okazała się prawidłowa, a odwołanie podlegało oddaleniu, o czym orzeczono w punkcie I wyroku.

W punkcie II wyroku Sąd przyznał od Skarbu Państwa radcy prawnemu B. K. wynagrodzenie w kwocie 90 złotych tytułem pomocy prawnej udzielonej z urzędu, powiększoną o należyty podatek od towarów i usług. Wysokość

wynagrodzenia została ustalona na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2016 r., poz. 1715, tekst jedn. ze zm.). Zgodnie z § 15 ust. 2 tego rozporządzenia opłaty w sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego wynoszą 90 złotych. Na podstawie § 4 pkt 3 rozporządzenia wynagrodzenie zostało podwyższone o kwotę podatku od towarów i usług.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy w Lublinie, na podstawie powołanych przepisów oraz art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji wyroku.